

RÓZSÁSSY BARBARA
Mindnyájunk Anyja: Vers

A hírhozó angyal – Fra Angelico freskója alá

Már kisdiaikként is feszélyeztek a „verselemzés” órák. Kényelmetlenül csúszkáltam az iskolapadban, ha tankönyvszagú válaszainkra várva elhangzott a jól ismert kérdés: „mit gondolhatott a költő, mikor a verset írta”; s „miről szól a vers”. Mit tehettem, mit tehetünk volna? Butaságból, lustaságból, vagy félelemből hagytuk magunkat lépre csalni az individuumokat mellőző „pedagógia” semmitmondó világában. Csetlő-botló tudálékossággal boncolgattuk a sorokat, rímpárokat, az „igen tisztelt” költői én szerelmesével (?), a világgal (?), önmagával (?) vívott harcát ostoba életrajzi elemekkel kombinálva megkíséreltük „érthetővé”, „megmagyarázhatóvá” tenni a képet, hangot, formát. S e rettenetes orvosi műszerekkel felszerelve ki kérdezte közben önmagától: vajon méltó vagyok-e rá? Vajon felnőttem-e hozzád, Vers, te megfoghatatlan, kifürkészhetetlen, titokzatos, hogy térdet hajtva előtted, benned magam keressem? Vajon volt-e bennünk alázat – olyanforma, mint Fra Angelico Máriájában, kinek „mennyország születik (...) szemérmes-boldog mosolyából”, mikor „Az angyal jön / s a titkot / féltérde hullva / megjeleníti”? Az az angyal – a *festő* angyala, a *költő* angyala, saját angyalunk – úgy lebeghetett el szemünk előtt, hogy észre sem vettük jelenését. Kik voltunk mi, a dübörgő századvég szülőttei, városi zajban nevelkedettek, neonfényekbe vakultak, iskolaköpeny-uniformisba öltöztetettek? Miféle jövő várt ránk abban az új világban, ahol a vers csupán irodalomórák felhasználható anyaga, bebiflázandó matéria, amit X.Y. nevű sápatag szerző az „ihlet” pillanataiban „kigondolt”? Eszünkbe jutott-e mégis: talán a költő, e különös élőlény, nem is gondolta, hanem inkább *élte*. Élte az áhítat pillanatát: ahogy a születést. Hallgatta a *súgást*, mint angyalát Mária. S felsejlett-e előttünk: talán nem az a fontos, „miről szól a vers”, mit jelentenek a betűk, szavak, mondatok; sokkal lényegesebb lehet, ami mögötte van, az a láthatatlan Szép, ami csakis ott, abban az egyszerű pillanatban mutatkozik meg előttünk. Az a Rút, ami tükröt tart elénk, lelkünk legsötétebb folyosóit is bevilágítja. Az az Egész, amivé általa válhatunk. – „Ott marad Mária / a reneszánsz / boltívek alatt / nem néz az angyal után // Csak ül / ölen keresztbe ejtett kézzel / az idők végezetéig / bánatosan / Anyám”. – S hogy általa megteremtődhetünk, mi, különbözőségeinkben szépek – akár Mária: a Vers mindnyájunk anyja lehet.

VINCZE FERENC
„et saß e kli wäld vijeltchen”

Az „egy kis madárka ül vala” kezdetű erdélyi szász népköltészeti alkotást Kányádi Sándor fordításában olvashatja a magyar olvasó. Olyan népköltészet ez, mely magán viseli mind a németföldi származás nyomait, mind az Erdélyben eltöltött több mint nyolcszáz év tapasztalatát. Ez a tapasztalat itatja át e dalok minden sorát és hangulatát. Őket olvasva érezzük a belőlük áradó ismerős hangulatot, ugyanakkor idegenségük is megragadhatóvá válik. Idegen mindez, mert egy másik, a miénktől eltérő kultúra tulajdonságait hordozzák, mégis ismerős, mert hangulatában, motívumhasználatában érezhetők a közösen megélt és alakított múlt azonosságai. „De mit tudunk a szászokról?” – teszi fel a kérdést Kányádi Sándor az erdélyi szász műfordításaihoz írt előszavában. A válasz így hangzik: „Valljuk be, nem sokat. A történelmükről is vajmi keveset a velük közelebről nem foglalkozó. Ezt egyébként ők is elmondhatják rólunk. Az iskolában sem hallunk egymásról. Előítéletek homályán, ködén kell áttapogatóznia az egymás felé tartóknak.” Évszámok, tárgyilagos tények halmazává alakított történelemkönyveinkben átsiklik szemünk a múlt közös tapasztalatain, s ami marad, az a saját, előítéletektől sem mentes történelmünk, melyben a Másik leginkább a tőlünk való különbözőségében ragadható meg. Jellemző példa közös múltunkra Caspar Helth, azaz Heltai Gáspár élete és munkássága. A magyar olvasó számára a híres kolozsvári nyomdász életéből elsősorban azok a mozzanatok ismertek, miszerint elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar könyvnyomtatás megalapításában és terjesztésében. Mindemellert azonban az erdélyi szász családból származó Caspar Helth hosszú időn keresztül a kolozsvári szász evangélikus egyházközség lelkésze is volt, akit többek között fordítói munkásságáért méltán tart számon a német művelődéstörténet. Ahogyan a magyar is, hiszen az 1550-es évektől az akkor már unitárius Heltai Gáspár sokat tett a magyar nyelvű könyvnyomtatás elterjesztése terén. Csak egyetlen példa, mely rámutat közös múltunkra, arra a tapasztalatra, mely sokkal inkább közelebb hoz bennünket egymáshoz, mintsem eltávolítana. S mindez okozza azt az ismerősséget, mely Kányádi Sándor erdélyi szász népköltészeti fordításából kiérezhető. A költő úgy fordul a Másik felé, hogy nemcsak annak idegenségét akarja tolmácsolni, hanem a benne rejlő hasonlóságot és azonosságot. És poétikai megformáltsága mellett ez a szándék teszi Kányádi Sándor műfordítói munkásságát kiemelkedővé, hiszen nem kötelező penzumot teljesít, hanem a közös tapasztalat termékeny örökségét írja tovább, ahogyan a „wäld vijeltchen” is „zengé kedves énekét / a téli éjszakában”.